

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Liberec 2020

Lucie Vykoukalová

Dopravní výchova ve školní družině

Závěrečná práce

Studijní program:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Studijní obor:

Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství

Autor práce:

Lucie Vykoukalová

Vedoucí práce:

Mgr. Lenka Nádvorníková, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání závěrečné práce

Dopravní výchova ve školní družině

<i>Jméno a příjmení:</i>	Lucie Vykoukalová
<i>Osobní číslo:</i>	P18C00030
<i>Studijní program:</i>	DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
<i>Studijní obor:</i>	Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
<i>Akademický rok:</i>	2018/2019

Zásady pro vypracování:

Cíl závěrečné práce: Zpracovat pedagogický projekt s tematikou dopravní výchovy s akcentací na pravidla silničního provozu.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava a zpracování pedagogického projektu, formulace závěrů.

Metoda: Projekt.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- LÍMOVÁ, L., 2006. Teorie dopravní výchovy. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1157-0.
PAVLÍČEK, K., KOPECKÝ, Z., 2005. Dopravně bezpečnostní činnost (obecná část). 1. vyd. Praha: Police history. ISBN 8086477-24-X.
PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2009. Pedagogický slovník. 6. aktual. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.
VÁGNEROVÁ, M., 2012. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. 2. přepr. a rozš. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
VOTRUBA, J., 2003. Dopravní výchova pro 2. a 3. ročník základní školy I. díl. Chodec. 1. vyd. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-246-2.

Vedoucí práce:

Mgr. Lenka Nádvorníková, Ph.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

20. prosince 2019

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

Ing. Zuzana Palounková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. dubna 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má závěrečná práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

24. dubna 2020

Lucie Vykoukalová

Anotace

Závěrečná práce se zabývá dopravní výchovou ve školní družině a je zaměřena na výuku dopravní výchovy. S rozvojem lidské společnosti se doprava stala nedílnou součástí života, která se dotýká každého jedince již od raného dětství. Dopravní situace je stále komplikovanější a náročnější, čímž vzniká společenská potřeba klást větší důraz na ohleduplnost a bezpečnost v dopravním prostředí. Nástrojem k dosažení tohoto optimálního stavu slouží dopravní výchova, kterou lze zařadit do celoživotního vzdělávání.

Klíčová slova

Doprava, výuka, dopravní hřiště, žáci, bezpečnost.

Annotation

My final thesis deals with traffic education in the school clubs and is focused on teaching traffic education. With the development of human society, transport has become an integral part of life that affects every individual from an early childhood. The traffic situation is becoming increasingly complicated and demanding, which creates a social need to place greater emphasis on consideration and safety in the transport environment. Traffic education, which can be included in lifelong learning, serves as a tool for achieving this optimal condition.

Key words

Traffic, teaching, traffic playground, pupils, safety.

Obsah

Úvod.....	8
1 Teoretická východiska projektu	9
1.1 Dopravní výchova	9
1.1.1 Historie dopravní výchovy	9
1.1.2 Dopravní výchova dětí.....	10
1.1.3 Dopravní výchova na prvním stupni základních škol.....	10
1.2 Socializace	11
1.3 Bezpečnost silničního provozu.....	12
2 Plán projektu	15
2.1 První hodina – seznámení.....	16
2.2 Druhá a čtvrtá hodina – bezpečné a správné chování v dopravním provozu.....	17
2.3 Třetí a čtyřicetá hodina – nácvik pravolevé orientace.....	17
2.4 Pátá a šestadvacátá hodina – chodec	18
2.4.1 Šestá a pětadvacátá hodina – přecházení po přechodu (semafor, i bez semaforu) a bez přechodu	18
2.4.2 Sedmá a třicetá hodina – nácvik přecházení přes přechod	19
2.4.3 Osmá, dvaadvacátá a devětadvacátá hodina – chůze po vozovce	19
2.4.4 Devátá a šestnáctá hodina – přecházení po přechodu se světelnou signalizací	19
2.4.5 Desátá a osmnáctá hodina – přecházení po přechodu i mimo něj	20
2.4.6 Jedenáctá a jednadvacátá hodina – nácvik odhadu rychlosti	20
2.5 Dvanáctá a sedmadvacátá hodina – dopravní značky	21
2.5.1 Třináctá hodina – hry na dopravní značky.....	21
2.6 Čtrnáctá a osmadvacátá hodina – procházka za dopravními prostředky	21
2.7 Patnáctá, devatenáctá a třicátá hodina – vycházka k autobusovému a vlakovému nádraží	22
2.8 Šestnáctá hodina – hry s dopravní tematikou	22
2.8.1 Sedmnáctá hodina – hry s dopravní tematikou.....	23
Výsledky a závěry	24
Použité informační zdroje	26

Úvod

Problematika dopravní výchovy je v současné době velmi důležitým a aktuálním tématem, protože dochází k vysokému počtu zraněných dětí v silničním provozu. Poskytovat dětem informace a prohlubovat v nich znalosti, které mohou zabránit vzniku rizikových situací nebo dokonce dopravním nehodám, je velice důležité. Se zvyšující se hustotou dopravy by se měla zvyšovat nutnost ochrany dítěte před jejími negativními vlivy. Výchova k bezpečnému pohybu na pozemních komunikacích je základním stavebním kamenem. Děti nemají, na rozdíl od dospělých, takové množství zkušeností a znalostí, které se u většiny prohlubují absolvováním autoškoly.

Závěrečná práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se zaměříme na objasnění pojmů dopravní výchova.

V praktické části se zaměříme na správné a bezpečné chování v dopravním provozu, na chodníku.

Cílem je:

- naučit děti bezpečnému chování v silničním provozu;
- předvídání rizik a správné vyhodnocení situace;
- samostatnost;
- seznámit děti s dopravními značkami.

Co vlastně od dopravní výchovy ve školní družině očekáváme?

Získání úcty k životu je nutné, aby děti pochopily, jaké nebezpečí jim i ostatním jejich nesprávním chováním hrozí. Zlepšení pohybových schopností v provozu na pozemních komunikacích. Pohyb na silnici není jen o koukání, ale i o vnímání sluchem. Je důležité děti naučit, aby se ukázněně pohybovaly na ulici, a aby znaly základní pravidla a rizika při pohybu v dopravním provozu. Získávání schopností zaměřených na řízení svého jednání, uvědomování dětí, že své chování řídíme my sami, že existují pravidla chování se k druhému a můžeme si vybrat, jak se v dané situaci zachováme, aby to bylo nejlepší nejen pro mě, ale také pro mé okolí. Uvědomit si následky při nevhodném jednání.

1 Teoretická východiska projektu

1.1 Dopravní výchova

Výchovou se rozumí proces zaměřeného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Různá pojetí výchovy byla ovlivněna sociokulturními podmínkami, koncepcemi pojetí člověka, akcentací jednotlivých stránek výchovného procesu. Někteří autoři chápou výchovu jako řízený proces ovlivnění nehotového člověka pedagogem nebo institucí podříditi jej normám společnosti (G. A. Lindner, R. Hubert). Jiní zdůrazňují úlohu vychovávaného jako činitele vlastní formování a účast osobnosti na vlastním utváření (J. Dewey, E. Key). Účinnost výchovy je závislá na míře interiorizace výchovných vlivů vychovávaným jedincem. K té dochází tehdy, je-li jedinec otevřen pedagogickému působení a chce se stát subjektem vlastního utváření. Neúčinnost verbálního působení je nahrazována účinnější organizační skutečností vychovávaného. Z moderního hlediska je výchova především procesem zaměřeného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňující optimální rozvoj každého jedince (Průcha, Walterová, Mareš 2009, str. 345).

1.1.1 Historie dopravní výchovy

Dopravní výchova v naší republice byla a nadále i je spojována s problémem řešení negativních dopadů motorizace na společnost, a to především se snižováním tolik závažné dopravní nehodovosti. Dopravní výchova by se měla stát pedagogicky účinnou součástí výchovy mladého člověka (Límová 2006, str. 10).

Již na počátku 30. let 20. století bylo zřejmé, že se ve společnosti bude motorismus rychle rozvíjet a nebude pouze společenským kladem. Varujícím faktem byly již tehdy policejní statistiky nehod a úrazů způsobených vozidly. Jelikož nehodovost stoupala, společnost vzala tento stav na vědomí a začala je jím vážně zabývat. Nad bezpečností silničního provozu se profesionálně zabývaly tři hlavní instituce, Autoklub republiky Československé, Elektrické dráhy a autobusy hlavního města Prahy a Dopravní úřad policejního ředitelství v Praze (Límová 2006, str. 10-11).

V roce 1932 se široká veřejnost poprvé seznámila s dopravně výchovnou problematikou. Národní výbor pro vědeckou organizaci v Praze uspořádal „týden bezpečnosti“. Cílem bylo zvýšit povědomí obyvatelstva o bezpečnosti na silnicích.

Byla uspořádána i výstava, s prezentací bohatého materiálu týkajícího se zvýšení bezpečnosti na silnicích a ukázkou všech druhů výstražných značek.

Snahy školství o bezpečnost školní mládeže v dopravním prostředí lze vyčíst z „Podrobných učebních osnov obecných škol pražských“, z roku 1934 pro 1-5. ročník, kde byly dopravní prvky soustředěny do obsahu vyučovacích předmětů (Límová 2006, str. 11).

V roce 1935 byla otevřena „Výstava dopravní bezpečnosti“, kde bylo prezentováno uskutečňování dopravní výchovy dětí a mládeže na školách. Autoklub také pořádal ve své budově v Praze kurzy, tzv. „hodinky bezpečnosti“, kterých proběhlo celkem padesát. Pro venkov byly tyto „hodinky bezpečnosti“ vysílány i rozhlasem pro školy (Límová 2006, str. 11-12).

Dopravní výchova má u nás bohatou a dlouhodobou tradici již od doby, kdy její společenská potřeba nebyla tak naléhavá jako dnes. Byla nadčasová a uvědomovala si cenu lidského života. Termín dopravní výchova poprvé použil F. A. Elstner ve svých hodinách o bezpečnosti v roce 1935 (Límová 2006, str. 12).

1.1.2 Dopravní výchova dětí

Ke zlepšení situace v chování dětí v silničním provozu je potřeba dokonalá a systematická dopravní výchova od nejútlejšího věku. Vést děti k tomu, aby poznaly a uvědomily si možná nebezpečí, které jim v silničním provozu hrozí při jejich neukázněnosti, uměly je předvídat a uměly jim předcházet. Do školních vzdělávacích programů dopravní výchovu zařazují jen některé školy (Límová 2006, str. 7).

1.1.3 Dopravní výchova na prvním stupni základních škol

Na dopravní výchově se podílí nejen rodiče, ale i celá veřejnost a sdělovací prostředky. Systematické a odborně vedené hodiny dopravní výchovy dětí může vést jen učitel. Cílem učitele dopravní výchovy na 1. stupni základní školy je naučit žáka (Límová 2006, str. 21):

- uplatňovat zásady bezpečného chování a jednání účastníka provozu na pozemních komunikacích – chodec, cyklista;
- uvědomovat si vlastní postavení;
- samostatně používat prostředky hromadné dopravy;
- znát obecné příčiny nesprávného chování a jednání chodců a snažit se jim předcházet;
- uvědomovat si odpovědnost za své chování v dopravním provozu;

- chápat význam dobrého technického stavu dopravního prostředku a jeho dodržování (například kolo, koloběžka);
- uvědomovat si možnosti a rozdíly jízdy a zastavení na suché, mokré a zasněžené vozovce;
- umět přivolat pomoc při dopravní nehodě a znát zásady při poskytnutí první pomoci;
- mít kázeň a ohleduplnost k ostatním účastníkům provozu;
- uvědomovat si význam řízení provozu a činností dopravní policie a respektovat je (Límová 2006, str. 21-22).

Získané schopnosti a dovednosti je potřeba stále rozvíjet (Límová 2006, str.21-22).

1.2 Socializace

Ze sociálního hlediska je důležitý vstup do školy, který představuje další odklon od vlivu rodiny. Nástup do školy přináší změnu způsobu života, ale i mnoho nových požadavků a připravuje žáka na svou pozdější profesní roli. Rozvoj zkušeností, schopností a dovedností závisí především na rodině. V rámci různých sociálních skupin získává dítě různé role i postavení. Ve školním věku jsou pro rozvoj dětské osobnosti důležité tři faktory (Vágnerová 2012, str.311):

- rodina – sociální a emoční zázemí;
- škola – získává předpoklady k dalšímu společenskému uplatnění, ale může zažít i neúspěch, který se musí umět naučit přijmout;
- vrstevnická skupina – umožňuje rozvoj jiných vlastností a dovedností než soužití s dospělými (Vágnerová 2012, str. 311).

Každá z uvedených sociálních skupin má své území:

- území rodiny – po nástupu do školy se mění uspořádání dětského pokoje, dítě dostává psací stůl a další nábytek, který slouží k přípravě do školy. Rodinné území je bezpečnou oblastí, kam se dítě denně vrací.
- území školy – je novým prostředím, které je z hlediska dítěte hodně velké a rozsáhlé a není snadné se v něm ihned orientovat. Jsou zde místa, která jsou přístupná všem dětem, např. chodba, šatna, jídelna a místa, která nejsou přístupná dětem, např. sborovna, ředitelna. Pohyb v prostředí školy je vymezen školním řádem.

- území kontaktu s vrstevníky – je mnoho různých míst, kde se děti spolu setkávají (Vágnerová 2012, str. 312).

Škola děti rozvíjí specifickým způsobem, který se nemusí shodovat se směřováním rodiny (Vágnerová 2012, str. 313).

1.3 Bezpečnost silničního provozu

K vymezení termínu bezpečnost můžeme přistupovat z více pohledů a rovin. Jedná se o materiální, filozoficko-sociologické, formální a institucionální pojetí (Pavlíček 2005, str.25).

Materiální pojetí označuje bezpečnost silničního provozu, při němž nevzniká žádné nebezpečí pro život a zdraví. Nereálnost je daná především chybujícím lidským faktorem (Pavlíček 2005, str.25).

Filozoficko-sociologický pohled zajišťuje co nejideálnější bezpečnostní podmínky v silniční dopravě. Společnost se také snaží zlepšovat ochranu životního prostředí (Pavlíček 2005, str.25).

Formální pojetí *považuje za bezpečnost silničního provozu ochranu životů, zdraví a majetku v provozu na pozemních komunikacích* (Pavlíček 2005, str.26).

Institucionální pohled je zaměřen na instituce, které mají rozhodující vliv na bezpečnost silničního provozu. Jedná se o službu dopravní policie a organizační struktury (Pavlíček 2005, str.26).

Bezpečnost silničního provozu můžeme ještě dělit:

- a) Dětská dopravní hřiště jsou důležitou součástí dopravní výchovy. Probíhá na nich praktický výcvik s řadou dovedností. Výcvik v prostorách DDH má řadu funkcí:
 - procvičování příslušných pravidel provozu na pozemních komunikacích mimo nebezpečí skutečného provozu;
 - cvičení situací vznikajících v provozu na pozemních komunikacích;
 - opravit všechny chyby kterých se děti (žáci) dopustí (Límová 2006, str. 23).

Prostřednictvím výcviku na DDH tak děti získávají potřebnou jistotu pro samostatný pohyb ve skutečném provozu (Límová 2006, str. 23).

- b) Účastníkem provozu na pozemních komunikacích je každý, kdo se účastní provozu:

- jde po chodníku či vozovce;
- řídí motorové vozidlo;
- řídí nemotorové vozidlo;
- jede ve vozidle jako spolujezdec;
- jede po chodníku nebo po vozovce na kolečkových bruslích;
- vede po chodníku nebo po vozovce jízdní kolo, zvíře (Votruba 2003, str. 7).

Účastník provozu se musí řídit pravidly provozu, jinak by byl na ulicích a silnicích zmatek a hrozilo by velké nebezpečí (Votruba 2003, str. 7).

Každý účastník provozu musí:

- vědět, kde a jak smí chodit nebo jezdit a kde se naopak nesmí chodit a jezdit;
- znát dopravní značky, význam světelných signálů a pokynů policisty,
- být ukázněný, ohleduplný k ostatním, nepřekážet a neohrožovat (Votruba 2003, str.7).

- c) Chování na chodníku – po chodníku se chodí vpravo a není vhodným místem pro hraní a k zábavám. Pokud je chodník dostatečně široký, může jít vedle sebe i více chodců. Nikdy nesmí chodec překážet ostatním a zbytečně zdržovat, protože na chodníku většinou není sám. Je potřeba stále sledovat provoz, protože i tady hrozí nebezpečí (upadnutí atd.). Chodec je i osoba, která tlačí nebo táhne sáňky, dětský kočárek, pohybuje se na lyžích, kolečkových bruslích, vede jízdní kolo, psa (Votruba 2003, str.11-14).
- d) Chování na silnici – když není chodník, chodí se po kraji levé strany, protože chodci se lépe vidí s protijedoucími automobily. Po okraji vozovky se chodí za sebou, nepřekáží se vozidlům a chodec musí být vidět (reflexní prvky). Na silnici se neběhá, nehraje (Votruba 2003, str. 19-20).
- e) Přecházení vozovky – před vstupem do vozovky se musí chodec vždy rozhlédnout i na přechodech pro chodce. Neplatí pravidlo „chodec má na přechodu automaticky přednost“. Na přechodu pro chodce se chodí vpravo. Některé přechody pro chodce jsou řízeny světelným signálem, chodec smí vstoupit do vozovky pouze při signalizaci zeleným panáčkem. Červený panáček značí zákaz vstupu do vozovky. *Toto zařízení*

bývá zpravidla tam, kde je hustý provoz a kde chodci nepřecházejí tak často (Votruba 2003, str.39).

Přecházení vozovky může řídit i policista. V takovém případě pokyny policisty mají přednost před světelnými signály i dopravními značkami (Votruba 2003, str.42).

- f) Pozor nebezpečí – nebezpečná místa bývají tam, kde se křížují různé druhy provozu – silnice se stezkami pro chodce, silnice s tramvajovými koleje, silnice se železnicí (Votruba 2003, str. 46).

2 Plán projektu

Hlavním plánem projektu je naučit děti bezpečnému chování v silničním provozu, na co si dávat pozor. Podpořit vzájemnou kooperaci, naučit se pracovat ve skupinách i samostatně, naučit se správnému samostatnému rozhodování při vzniklé dopravní situaci, smysluplně a správně jednat. Děti se nepohybují v provozu jen jako chodci, ale i jako cyklisté, spolujezdcí s rodiči v autě anebo v dopravních prostředcích hromadné přepravy. Cílová skupina dětí od 1. do 3. třídy (věk 6-9 let), v počtu 20 dětí. Kroužek povede vychovatelka (autorka) společně s asistentkou pedagoga. Výuka dopravní výchovy bude rozložena do celého školního roku, to znamená od začátku října do konce května, vždy v týden k tomu určený, od 13:00 do 14:00 hodin. V prvních hodinách proběhne prezentace projektu dětem. Nejdříve budou děti seznámeny s bezpečným a správným chováním v dopravním provozu, správným chováním na chodníku (např.: nehonit se, neohrožovat, nehrát si). Je nutné, aby děti pochopily, jaké nebezpečí jim i ostatním, jejich nesprávným chováním hrozí (např.: vběhnutí do silnice). Dále se budeme věnovat bezpečnému přecházení po přechodu (semafor, i bez semaforu) i mimo přechod. Autorka zdůrazní, že se na základě vhodně zvolených pedagogických principů, jakými jsou např. princip uvědomělosti, názornosti či zpětné vazby aj., bude snažit děti nejen zasvětit do světa dopravní výchovy, ale především je naučit se v ní orientovat a správně se v ní chovat.

V následujících měsících, dle možností počasí, budeme s dětmi chodit ven. Půjdeme ke známým místům ve městě, a použijeme zde tak například již zmiňovaný princip názornosti. Na základě vnímání si žák ucelí pojmy a představy o dané situaci. Pro zpestření se mohou sepsat jména dětí, které se dají do sáčku a poté se vylosuje dvojice, která nás bezpečně a správně dovede k danému místu. Během celé cesty se zastavíme, budeme si vyprávět a zdůvodňovat chování v dopravním provozu a zdůrazňovat dětem různá nebezpečí. Rodiče budou o všech aktivitách předem informováni.

V ostatní dny, kdy z důvodu špatného počasí, či nemoci dětí zůstaneme ve školní družině, se zaměříme na zábavné úkoly, díky kterým si děti osvojí nové poznatky a porozumí výukovým situacím.

2.1 První hodina – seznámení

2. hodina – bezpečné a správné chování v dopravním provozu
3. hodina – nácvik pravolevé orientace
4. hodina – bezpečné a správné chování v dopravním provozu
5. hodina – chodec
6. hodina – přecházení po přechodu a bez přechodu
7. hodina – nácvik přecházení přes přechod
8. hodina – chůze po vozovce
9. hodina – přecházení po přechodu se světelnou signalizací
10. hodina – přecházení po přechodu i mimo něj
11. hodina – nácvik odhadu rychlosti
12. hodina – dopravní značky
13. hodina – hry na dopravní značky
14. hodina – procházka za dopravními prostředky
15. hodina – vycházka k autobusovému a vlakovému nádraží
16. hodina – hry s dopravní tematikou
17. hodina – přecházení po přechodu se světelnou signalizací
18. hodina – hry s dopravní tematikou
19. hodina – přecházení po přechodu i mimo něj
20. hodina – vycházka k autobusovému a vlakovému nádraží
21. hodina – nácvik odhadu rychlosti
22. hodina – chůze po vozovce
23. hodina – nácvik přecházení přes přechod
24. hodina – nácvik pravolevé orientace
25. hodina – přecházení po přechodu se světelnou signalizací
26. hodina – chodec
27. hodina – dopravní značky
28. hodina – procházka za dopravními prostředky
29. hodina – chůze po vozovce
30. hodina – vycházka k autobusovému a vlakovému nádraží

Program může být z důvodu nemoci dětí či špatného počasí pozměněn.

Jednotlivé hodiny jsou rozděleny tak, aby byl vždy k cíli teoretickému naplněn i cíl praktický. Hodiny budou vždy koncipovány zábavnou formou, aby děti upoutaly, a i teoreticky zaměřené hodiny pro ně byly zábavné. V hodinách se budou měnit činnosti. Využije

se jak individualita dětí, tak kooperace. Principem názornosti se autorka zaměří na sociální rozvoj dítěte v této oblasti. Zapojena bude aktivita žáků. Důležitá pro autorku bude i zpětná vazba.

2.2 Druhá a čtvrtá hodina – bezpečné a správné chování v dopravním provozu

Vysvětlíme si, proč je důležité chovat se správně a bezpečně v dopravním provozu, na chodníku, hřištích, ve městě a jaká rizika dětem i ostatním hrozí jejich nesprávným chováním. Je opravdu důležité, aby děti pochopily, že stačí chvilka nepozornosti či neukázněnosti a může se stát jakékoliv nebezpečí. Děti naučíme důležitá telefonní čísla (112, 150, 155, 156, 158) a vysvětlíme si kam se na ně dovoláme. Součástí bude i nácvik na dopravním hřišti.

Pro větší zájem o hodinu bude pro děti připraveno několik zábavných činností spojených s výrobou dopravních značek, prací s interaktivní tabulí či scének s nejrůznějšími situacemi pro propojení vzájemné kooperace. Volit se budou jak zde, tak i v jiných kapitolách práce s interaktivní tabulí, neboť autorka má velmi dobrou zkušenost, že pokud jsou úkoly připraveny zábavně, žáky upoutají a rádi spolupracují. Jednotlivé úkoly (výroba značek, scénka správného chování, práce s interaktivní tabulí...) se budou po kratších časových intervalech střídat, aby autorka docílila udržení pozornosti a žáci se tak nenudili a stále byli zaujatí nějakou činností.

2.3 Třetí a čtyřicetá hodina – nácvik pravolevé orientace

V této hodině se budeme věnovat nácviku pravolevé orientace na dopravním hřišti, která je v dopravní výchově velmi důležitá. Pomocí písničky pand'uláček a reflexního náramku se orientaci naučíme. Děti postavíme do kruhu a necháme je zvednout pravou ruku. Po kruhu jim rozdáme reflexní pásek a zkontrolujeme správné nasazení na pravé ruce. Reflexní náramek nám bude sloužit jako pomoc k pravolevé orientaci. Děti budou mít dostatek místa k pohybu, autorka bude stát čelem k dětem a náramek bude mít na levé ruce. A začneme trénovat pomocí písničky. Hop, hop, hop, vpravo, vlevo, v bok. Hop, hop, hop, vpravo, vlevo, v bok. Poskakujte všichni s námi, pand'uláčku mezi námi. Hop, hop, hop, vpravo, vlevo, v bok. Hop, hop, hop, vpravo, vlevo, v bok. Zdvihni ruce, vystře bradu, vyskoč s námi pand'uláčku. Hop, hop, hop, vpravo, vlevo, v bok. Hop, hop, hop, vpravo, vlevo, v bok. Nohou dupni, dlaní tleskni, na koleno rychle klekni. Hop, hop, hop, vpravo,

vlevo, v bok. Hop, hop, hop, vpravo, vlevo, v bok. Trénovat budeme prostorovou orientaci vpředu, vzadu, nahoře, dole, blízko, daleko.

2.4 Pátá a šestadvacátá hodina – chodec

Hodina bude zaměřena na chodce, jelikož je to jedna z nejčastějších rolí dětí. Vysvětlíme si kdo všechno je chodec, použijeme sešit Ferda v autoškole, kde bude názorná ukázka. Řekneme si, na jaké straně chodíme a proč. Při hrách na chodníku může dojít k mnoha nekontrolovaným a nebezpečným situacím.

Pestré oblečení může dítě při snížené viditelnosti ochránit. Za snížené viditelnosti je nezbytné nosit oblečení s reflexními prvky. Důležité je také správné umístění reflexních pásků (batož, noha, ruka). K názorné ukázce použijeme video BESIP: Vidět a být viděn.

Nejen na základě shlédnutí videa, tudíž teoretického cíle, se dostaneme i k cíli praktickému – tedy přecházení přes silnici po přechodu i bez něj (viz níže) s důrazem na oblečení při nepříznivém počasí či ve tmě, kdy si děti uvědomí, jak je toto téma důležité. Do hodiny bude začleněna i část, kdy budou všem dětem rozdány bezpečnostní reflexní pásky BESIP a budeme společně sledovat rozdíl viditelnosti s nimi i bez nich.

2.4.1 Šestá a pětadvacátá hodina – přecházení po přechodu (semafor, i bez semaforu) a bez přechodu

Pro bezpečnost je důležité, aby děti věděly, jak přecházet silnici. Před přecházením vozovky, která není řízena světelnou signalizací, si vysvětlíme postup. Zastavení na kraji vozovky, rozhlédnutí nejdříve na levou a poté pravou stranu vozovky, počkat až vozidlo zastaví, poté se může vstoupit na vozovku. Důležité je, aby si děti pamatovaly, že v blízkosti přechodu je jeho použití povinné. Procvičíme v reálném prostředí.

Bezpečnější a jednodušší je přechod řízený světelnou signalizací. Červené světlo na světelné signalizaci znamená stůj a nevstupuj do vozovky, zastav se na okraji chodníku. Zelené světlo znamená máš volno a můžeš začít přecházet.

Při přecházení vozovky bez přechodu musí být děti obzvláště opatrné, musí zvolit vhodné místo a přecházet vždy co nejkratším směrem. Z dálky musí děti vidět příjezdějící vozidlo a řidič vozidla musí vidět děti.

2.4.2 Sedmá a třiadvacátá hodina – nácvik přecházení přes přechod

Výuka bude probíhat na dopravním hřišti, na kterém si názorně ukážeme, jak bezpečně a správně přecházet po přechodu pro chodce. Jako pomůcku použijeme bílé a barevné křídly. Bílou křídou na zemi nakreslíme přechod pro chodce (zebru) a tvar semaforu, do kterého namalujeme červené a zelené kolečko. Na začátku necháme děti projít samostatně po přechodu bez poučení. Poté vytvoříme dvojice rodič a dítě a opět je necháme jít bez předchozího poučení. Poté skupině vytkneme chyby, kterých se dopustily. Vysvětlíme si, jak se chovat na přechodu podle pravidel bezpečného chování. Výhodou nácviku je, že se dá ihned upozornit na chyby a chybnou situaci zopakovat a nacvičovat vícekrát.

U těchto dětí může nastat zpočátku strach z chaosu. Proto bude důležité si je ze začátku postavit do jedné linie a rozdělit do dvojic, což by mělo pomoci s ukázněností.

2.4.3 Osmá, dvaadvacátá a devětdvacátá hodina – chůze po vozovce

Vysvětlíme si, že kde není chodník, chodí se po levé krajnici, či co nejbližší při levém okraji vozovky a na co si dávat pozor. Důležité je, aby děti věděly, že levá strana pozemní komunikace se užívá z důvodu, že se k nám jedoucí vozidlo přibližuje zepředu a nikoli zezadu. Tedy se vzájemně vidíme.

Opět i zde bude použita práce s interaktivní tabulí a vykonstruovanými scénkami, aby mohla zafungovat spolupráce dětí.

2.4.4 Devátá a šestnáctá hodina – přecházení po přechodu se světelnou signalizací

Výuková hodina bude probíhat venku. S dětmi vyrazíme k přechodu řízenému světelnou signalizací u Loretánské kaple. Vybereme dvě nejspolehlivější dvojice, které půjdou jako první a poslední. Dětem podáme instrukce kam půjdeme, jak se po cestě budeme chovat a co tam budeme dělat. Připomeneme si zásady, co se nesmí dělat na přechodu pro chodce, neběhat, nezastavovat a nevracet se, po které straně chodníku jdeme a jak se budeme správně před přecházením rozhlížet. Během vycházky musíme být opatrní a vnímat co se děje v našem okolí. U přechodu zmáčkneme tlačítko na žluté krabičce a čekáme až se rozsvítí zelený panáček signalizující, že se může přecházet. Vždy se musíme rozhlížet a zkontrolovat, zda řidiči zastavili. Vychovatelka bude první, kdo vstoupí na přechod pro chodce, rozhlédne se, postaví se doprostřed přechodu a dává pokyn dětem, že mohou vstoupit na přechod. Jako poslední bude odcházet z přechodu pro chodce vychovatelka spolu s poslední dvojicí. Děti budeme vždy učit, že se mají rozhlédnout a nespoléhat v žádném případě pouze na sluch.

2.4.5 Desátá a osmnáctá hodina – přecházení po přechodu i mimo něj

Výuková hodina bude probíhat venku. S dětmi vyrazíme k přechodu pro chodce u kruhového objezdu. Vybereme dvě spolehlivé dvojice, které půjdou jako první a poslední. Dětem podáme instrukce, kam půjdeme, jak se po cestě budeme chovat a co tam budeme dělat. Připomeneme si zásady, co se nesmí dělat na přechodu pro chodce, neběhat, nezastavovat a nevracet se, po které straně chodníku jdeme a jak se budeme správně před přecházením rozhlížet. Během vycházky musíme být opatrní a vnímat co se děje v našem okolí. Před přechodem pro chodce je důležité se rozhlížet. Vychovatelka vstoupí jako první, rozhlédne se, v ruce bude držet zastavovací terč, kde se vztyčenou levou rukou, zhruba do 1/3 přechodu rozpaží obě ruce, zastaví auta a stát bude zády k pravému jízdniému pruhu, a bude sledovat situaci. Děti navážou oční kontakt s paní vychovatelkou, která jim vzápětí bude dávat pokyn k zahájení přecházení a bude čekat až děti přejdou po pravé straně do bezpečné vzdálenosti od silnice. Jako poslední bude odcházet vychovatelka se vztyčenou levou rukou, ve které bude stále držet zastavovací terč, spolu s poslední dvojicí.

Při přecházení mimo přechod je velmi důležité myslet na to, že se musíme řádně rozhlédnout vždy na levou, na pravou a poté opět na levou stranu. Pokud je v místě překážka, která by mohla bránit ve výhledu buď přecházejícím nebo jedoucím vozidlu, musíme opatrně vstoupit do silnice, abychom viděli přes překážku. Poté se začneme rozhlížet a pokud nic nejede, přecházíme. Pokud pojede auto, čekáme, než projede a pokud nás řidič pouští, musíme se opravdu ujistit, že nás skutečně vidí (navázání očního kontaktu). Musíme se přesvědčit, že nejede nic ani ve druhém směru vozovky. Až poté můžeme přecházet svižnou chůzí.

2.4.6 Jedenáctá a jednadvacátá hodina – nácvik odhadu rychlosti

Před základní školou se zastavíme na chodníku a určíme si dva vhodné body (strom a popelnice). Děti budou poučeny, že se nesmí přibližovat ke krajnici chodníku. Vychovatelka položí dětem otázku, do kolika napočítáme, než přijede černé auto. Společně nahlas budou počítat. Společné počítání opakují i s dalšími vozidly. Poté se vychovatelka zeptá znovu, zda budou vědět, jak se pozná, které vozidlo se k nim přibližovalo nejrychleji a které nejpomaleji. Proběhne vysvětlení. Pak si děti vyzkouší svůj vlastní odhad na vozidlech, která určí vychovatelka. Děti budou počítat potichu. Budou pojmenovávat vozidla, která vybere opět vychovatelka. Ta se bude ptát, které vozidlo se přibližuje nejrychleji a bude následovat jejich odpověď (např. zelené barvy). Které vozidlo přijelo později než první a mělo jakou barvu?

Následovat bude odpověď od dětí (např. oranžové barvy). Vozidlo, které se přiblížilo za nejdelší dobu mělo barvu, děti odpovídají (např. bílou). Dětem zdůrazníme, že nejrychleji se k nám blíží to vozidlo, u kterého napočítáme nejméně. Takové vozidlo je pro děti nejvíce nebezpečné. Děti se tak naučí nejen význam slov nejrychleji, nejpomaleji, první, poslední, ale také jak odhadnout, kdy se vozidlo přiblíží. Využití je především pro bezpečnost dětí při přecházení přes silnici.

2.5 Dvanáctá a sedmadvacátá hodina – dopravní značky

Tato hodina bude sloužit k naučení se základních dopravních značek důležitých pro pohyb dětí po komunikacích. Vysvětlíme si, jaké druhy dopravních značek máme, jaké jsou důležité pro chodce a jaké pro řidiče. Upozorníme na to, že některé značky mohou být i namalované na silnici. K názorné ukázce použijeme pracovní sešit Ferda v autoškole.

2.5.1 Třináctá hodina – hry na dopravní značky

Hodina bude probíhat formou her. Začneme „Jsem značka, hádej jaká“. Jedno dítě bude předvádět značku, druhé situaci, co se při ní děje a ostatní děti budou hádat, o jakou značku se jedná.

Při druhé hře si děti na tvrdší bílý papír namalují libovolnou dopravní značku, kterou poté rozstříháme a složíme zpět.

2.6 Čtrnáctá a osmadvacátá hodina – procházka za dopravními prostředky

Hodina bude věnována vycházce. Než se s dětmi vydáme na vycházku okolo základní školy, podáme základní informace, kam půjdeme, co tam budeme dělat. Připomene si, po které straně chodníku půjdeme a co dělat v případě, když budeme blízko vozovky. Zopakujeme si, že se máme po cestě chovat slušně a dávat pozor. Během vycházky si budeme říkat, jaký dopravní prostředek okolo nás momentálně projel, jakou měl barvu a jaké dopravní značky jsme viděli. Dětem budeme zdůrazňovat, že nejprve slyšíme dopravní prostředek, poté ho vidíme. Závěr vycházky ukončíme krátkým shrnutím, kde upozorníme na to, co děti dělaly a nedělaly správně.

2.7 Patnáctá, devatenáctá a třicátá hodina – vycházka k autobusovému a vlakovému nádraží

S dětmi si v reálném prostředí procvičíme cestu na autobusové a vlakové nádraží. Pro zpestření sepíšeme jména dětí, pouze žáků 3. třídy, kteří už mohou chodit bez doprovodu rodičů ze školní družiny. Jména dětí dáme do sáčků. Žáci 1. a 2. třídy vysolují dvě dvojice, které nás povedou bezpečně a správně k danému místu. Jedna dvojice nás povede tam, a druhá zpět. Trasa povede ze základní školy, přes přechod se světelnou signalizací u Loretánské kaple, dále po chodníku, přes přechod pod vlakovým nádražím. Dále po chodníku až k vlakovému nádraží. Z vlakového nádraží po chodníku k autobusovému nádraží. Ty jsou od sebe vzdáleny kolem 500 m.

2.8 Šestnáctá hodina – hry s dopravní tematikou

Hra bude zaměřena na osvojení základních znalostí a dovedností.

- Víme, kde je vlevo, víme, kde je vpravo

Děti sedí na zemi kolem lana, které znázorňuje silnici. Když řekne vychovatelka „pravá“, děti natáhnou pravou ruku děti před sebe „nad silnici“, když řekne „levá“, natáhnou levou ruku. Teprve řekne-li vychovatelka „silnice“, natáhnou hráči obě ruce směrem do silnice. Hra se může rozšířit pojmem „střední“, kdy hráči natáhnou před sebe obě ruce současně. Jednoduchou hrou se naučí poznávat kde je vlevo, vpravo, uprostřed.

Cíl hry: dovednosti a znalosti potřebné v silničním provozu.

- Na myšky

Židličky jsou umístěny v kruhu. Děti – myšky, jsou zalezlé v „díře – každé na židličce. Ve středu kruhu je žíněnka.

Jedno dítě, které je určeno jako kočka, chodí vně kruhu. Jestliže se některá myška pohne nebo vydá zvuk (např. pohne židličkou) kočka se jí packou dotkne a odvádí do středu kruhu jako svou kořist. Po pár minutách (cca 2-3 minuty) se kočka unaví, jde do středu kruhu, natáhne se na žíněnku a odpočívá vleže na břiše. Nyní se všechny myši, i ty chycené, mohou pohybovat, běhat, hluchet, a škádlit kočku. Přitom ale musí dávat pozor. Pokud kočka vstane, všechny myši běží co nejrychleji a nejtišeji na svá místa na židličku, aby je kočka nechytila. Myška, která je kočkou polapena uvnitř kruhu, ještě než se stačí vrátit na místo do „díry“, je v příští hře kočkou.

Cíl hry: hra je zaměřena na rozvoj pozornosti a soustředěnosti na vnější podněty.

2.8.1 Sedmnáctá hodina – hry s dopravní tematikou

Hodina bude probíhat opět formou her, které budou také založeny na rozvoj znalostí a dovedností.

- Na auta a chodce

Jako pomůcku budeme potřebovat červený a zelený papír. Červený papír nám bude značit stůj, a zelený papír můžeš jet, jít. Děti budou rozděleny do dvou skupinek. Jedna skupina bude představovat auta a druhá chodce. Každá skupina si určí dva lidi, které budou pomocí barevného papíru dělat semafor. Děti začnou jezdit, nebo chodit po herně. Musí bedlivě sledovat semafor. Pokud se na semaforu ukáže červená, musí ihned zastavit, nebo chodci stát. Kdo nezastaví, ze hry vypadává a musí jít stranou.

Cíl hry: hra je zaměřena na pohyb a soustředěnost.

- Co to slyším?

Děti sedí v kruhu na podlaze, ruce složené na pokrčených kolenech a hlavu mají položenou na ruku. Oči mají zavřené. Učitelka vykoná činnost, která vydává jakýkoli zvuk (např. zavře dveře, přelije vodu, pošle po zemi autíčko, udělá pár kroků, zašustí s papírem a pod ...). Děti se snaží zjistit původ a směr zvuku odkud přichází. Kdo první uhodne, stává se pro další kolo tím, kdo bude vyhledávat a vytvářet zvuky do hry.

Cíl hry: hra je zaměřena na rozvoj sluchového vnímání zvukovou analýzu a syntézu.

Výsledky a závěry

V dnešní době je doprava součástí každého z nás. Znalost dopravních prostředků, dopravních značek, bezpečného chování v silničním provozu je velmi důležitá. Často si děti nemusí uvědomovat, že jsou účastníkem silničního provozu a jaká jim hrozí nebezpečí. A proto by neměla být zapomínána v žádné fázi našeho života. Dopravní výchova by měla začít probíhat od mateřské školy pomocí výukových metod, a nejen pomocí kroužku. Hlavní roli musí mít výchova v rodině. Je důležité, aby se tyto návyky prohlubovaly a u dětí co nejvíce automatizovaly.

Přála jsem si, aby se děti po hodinách dopravní výchovy cítily lépe, a hlavně aby se zlepšila jejich orientační schopnost. Vše, co by si děti vyzkoušely v reálném prostředí, si lépe zapamatují a snad se v dopravním provozu budou chovat bezpečněji a s rozmyslem. Odnášely si důležité informace a hlavně, aby z dopravní výchovy měly dobrý pocit a rády na hodiny vzpomínaly.

Právě z tohoto důvodu pro mě bylo velmi důležité, aby pro děti byly jednotlivé činnosti zábavné. Aby si výrobou dopravních značek uvědomovaly, co vlastně znamenají a více si tak zautomatizovaly pojmy (jejich názvy). Díky bezpečnostním reflexním páskám se na vlastní kůži přesvědčily o tom, že se nejedná jen o ozdobu, ale opravdu o funkci a plnohodnotnou pomůcku, která má svůj smysl. Při hrách si naopak ucelily své poznatky a naučily se i vzájemné spolupráci. Velice se mi opět i při těchto hodinách pozitivně osvědčila práce s interaktivní tabulí. Přiřazování pojmů k obrázkům, dokreslování jednotlivých situací, spojování správných dvojic, ... byla jsem neskutečně mile překvapena, jak děti spolupracovaly. Jak nadšeně na sebe "pokřikovaly", jak se při chybě ihned opravovaly a samy od sebe odůvodňovaly, proč je to právě tak. Jediné, co v této aktivitě nebylo úplně optimální, byla hlučnost dětí. I přes několikerou snahu o jejich utišení byly touto činností tak nadšeny a možná i fascinovány, že naprosto upustily uzdu svým emocím a tím se vytvořil značný hluk. Na druhou stranu bych ale poukázala na fakt, že právě z této činnosti, na základě zpětné vazby, jsem se přesvědčila, že si odnesly nejvíce teoretických informací.

Tímto projektem jsem podle mě docílila toho, čeho jsem si docílit přála a jsem moc ráda, že jsem si nakonec toto téma zvolila, protože je podle mě dost opomíjeno. Chtěla jsem děti naučit bezpečnému chování v silničním provozu, čehož jsme v několika hodinách docílili. Při vykonstruovaných situacích, kde jsem se je na základě nejrůznějších scének snažila vést ke správnému chování, cíli, či je při chybě šetrně upozornit, nebo navést na správné řešení. K seznámení se s dopravními značkami bylo také několik příležitostí

(kreslení, hry, vycházka, scénka, práce s interaktivní tabulí) a při několika hodinách se mi i dostavilo zpětné vazby, kdy děti samy na značky upozorňovaly a uměly se v nich orientovat. Jediné, čeho si nejsem úplně jistá a o splnění cíle nejsem plně přesvědčena je předvídání rizik a správné vyhodnocení situace.

I přesto, že jsme vedli uměle vytvořené scénky i ty opravdové, jsem viděla, že některé děti asi ještě nejsou natolik sociálně zralé, aby složitější situace uměly správně vyhodnotit. Například při nefunkčnosti semaforů tam, kde fungovat mají, bylo u některých z nich vidět jisté „vykolejení“ ze situace. Ověřila jsem si také, že předvídání rizik je někdy i pro nás dospělé ne vždy jednoduché a u dětí to platí dvojnásob.

Závěrem této práce bych ráda řekla, že jsem ze svého projektu měla velmi dobrý pocit, a i když mé cíle možná nebyly zcela naplněny, ve větší míře se mi podařilo to, co jsem od své práce očekávala. Děti pochopily, jak je život křehký a jaké nebezpečí jim i ostatním může hrozit při nesprávném chování v silničním provozu. Jednoznačně si zlepšily pohybové schopnosti na pozemních komunikacích především při použití zraku a sluchu. Zároveň jsme si vysvětlili a následně ukázali správné pohybování se na silnici i mimo ni. Naučili se znát základní pravidla, ale i rizika s tím spojená. Mým velkým očekáváním, které bylo k mé spokojenosti naplněno, bylo i získání schopností zaměřených na tom, jak se mají děti samy chovat a uvědomění si, že pokud budou dodržovat pravidla k sobě i ke druhým, pak i ony samy mohou ovlivnit nejrůznější situace týkající se pozemní komunikace a snížit s tím spojená rizika.

Použité informační zdroje

Ibesip.cz. *Metodika dopravní výchovy pro družiny a jiná mimoškolní zařízení*. In: ibesip.cz [online]. 2018 [vid. 12. 11. 2019]. Dostupné z:

www.ibesip.cz/Tematicke-stranky/Dopravni-vychova-deti/Zaci-zakladnich-skol/Metodika-dopravni-vychovy-pro-druziny-a-jina-mimos.

Ibesip.cz. *Vidět a být viděn*. In: ibesip.cz [online]. 27. 1. 2014 [vid. 12. 11. 2019]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=2aREgXghZyU>.

LÍMOVÁ, L., 2006. *Teorie dopravní výchovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1157-0.

NOVÁKOVÁ, I., 2015. *Ferda v autoškole*. Praha: Besip. ISBN neuváděno.

OLŠAN, M., KONEČNÝ M., 2008. *Bezpečí dítěte v dopravě*. Praha: Besip. ISBN neuváděno.

PAVLÍČEK, K., KOPECKÝ, Z., 2005. *Dopravně bezpečnostní činnost (obecná část)*. 1. vyd. Praha: Police history. ISBN 8086477-24-X.

Projekt ALARM. *Metodika dopravní výchovy v předškolním věku dítěte*. In: dopravní alarm.cz [online]. 2009 [vid. 12. 11. 2019]. Dostupné z:

<http://www.dopravnialarm.cz/media/file/ms-metodika-dopravni-vychovy-v-predskolnim-veku-ditete.pdf>.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2009. *Pedagogický slovník*. 6. aktual. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.

VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. přepr. a rozš. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

VOTRUBA, J., 2003. *Dopravní výchova pro 2. a 3. ročník základní školy I. díl. Chodec. 1.* vyd. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-246-2.